

Sivistysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksesta vuosina 2024—2030 annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksesta vuosina 2024—2030 annetun lain 2 §:n muuttamisesta (HE 138/2025 vp): Asia on saapunut sivistysvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava valtiovarainvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- budjettineuvos Sanna Nieminen, valtiovarainministeriö
- johtaja Erja Heikkinen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- johtaja Jussi Vauhkonen, Suomen Akatemia
- toiminnanjohtaja Ida Mielityinen, Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry
- toiminnanjohtaja Heikki Holopainen, Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Aalto-yliopisto
- Helsingin yliopisto
- Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu Xamk
- Lapin ammattikorkeakoulu
- Lappeenrannan-Lahden teknillinen yliopisto LUT
- Turun ammattikorkeakoulu
- Turun yliopisto
- Innovaatorahoituskeskus Business Finland
- Tutkimuslaitosten yhteenliittymä Tulanet

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksesta vuosina 2024—2030 annetussa laissa (1092/2022, T&K-rahoituslaki) säädetään valtion talousarvioon vuosina 2024—2030 otettavan

Valiokunnan lausunto SiVL 14/2025 vp

tutkimus- ja kehittämisrahoituksen määrästä. Valtion T&K-panostuksilla tavoitellaan kansantalouden kestävästä kasvusta, tuottavuuskehitystä sekä näiden pohjaksi tarvittavaa kasvavaa T&K-työtä tekevien määrän ja koulutustason nostoa. Valtion T&K-rahoituksen lisäykset perustuvat vuosien 2021 ja 2022 aikaisen parlamentaarisen työn tuloksena saavutettuun yhteisymmärrykseen. Pääministeri Orpon hallitus on ohjelmassaan sitoutunut toimeenpanemaan parlamentaarisen TKI-työryhmän ehdotukset siitä, miten Suomen T&K-toiminnan rahoitusta nostetaan siten, että tutkimus- ja kehittämistoiminnan menojen osuus kasvaa neljään prosenttiin bruttokansantuotteesta vuoteen 2030 mennessä.

Valiokunta asiantuntijalausunnoissa esille tuoduin tavoin pitää erittäin tärkeänä, että hallituksen esityksessä ei ehdoteta muutosta tavoitteeseen nostaa valtion T&K-rahoitus 1,2 prosentiosuuteen bruttokansantuotteesta vuoteen 2030 mennessä. Tavoitteen säilyminen on oleellista T&K-politiikan johdonmukaisuuden sekä rahoituksen pitkäjänteisyyden ja ennakoitavuuden kannalta.

Valiokunta pitää perusteltuna hallituksen esitykseen sisältyvää ehdotusta muuttaa T&K-rahoituslain 2 §:ää siten, että valtion rahoituksen vuosittaisten korotusten tarkistamisessa voitaisiin jatkossa huomioida valtiovarainministeriön tuorein talousennuste. Esityksen taustalla on hallituksen vuoden 2026 talousarvioesitystä koskeissa neuvotteluissa tekemä linjaus noin yhden miljardin euron julkisen talouden sopeuttamistoimenpiteistä vuoden 2027 tasolla. Suomen BKT on kasvanut viime vuosina hitaammin kuin T&K-rahoituslakia valmisteltaessa arvioitiin. Sen vuoksi alkuperäisen lain perusteella lasketun euromääräisen T&K-toiminnan lisäyksen on arvioitu johtavan lähivuosina tavoiteltua kehitysuraa korkeampaan prosentuaaliseen T&K-panostuksen kasvuun.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että rahoituksen korotuksia koskevien laskelmien tarkistuspeisteiksi säädetään vuodet 2026, 2028 ja 2030 voimassa olevien vuosien 2024 ja 2028 sijasta. Vuotuisten korotusten määrän tarkistamispeisteiden muuttamisella ehdotuksen mukaisesti euro- ja prosenttimääräiset korotukset saadaan seuraamaan toisiaan mahdollisimman hyvin. Ehdotetun muutoksen perusteella valtion T&K-rahoituksen kokonaismäärän on arvioitu vähenevän vuosina 2026 ja 2027 noin 1,3 prosenttia voimassa olevaan lakiin verrattuna.

Muutoksen myötä valtion T&K-rahoituslisäysten suhdannealittius kasvaa ja ennakoitavuus vastaavasti heikkenee. On huomattava, että ehdotettu muutos ei aiheuta leikkausta olemassa olevaan rahoitukseen vaan rahoituksen suunniteltuun kasvumäärään. Asiantuntijalausunnossa esitetyn arvion mukaan ehdotuksella ei todennäköisesti tule olemaan negatiivisia henkilöstövaikutuksia korkeakouluissa tai tutkimuslaitoksissa. Sen on kuitenkin katsottu heikentävän mahdollisuuksia kasvattaa pysyviä korkeakoulujen T&K-panoksia tulevina vuosina.

Asiantuntijalausunnossa on tuotu esille, että valtion T&K-rahoituksen kohdennukset ovat alkuvaiheessa painottuneet yritysten ja yritysvetöisen T&K-toiminnan rahoitukseen. Painotuksella on pyritty vivuttamaan yksityisen T&K-rahoituksen kasvua. T&K-tavoitteiden saavuttaminen edellyttää T&K-järjestelmän kehittämistä kokonaisvaltaisesti. Rahoituksen kohdennuksissa ja rahoitusehdoissa on myös vahvistettu yritysten ja julkisten tutkimusorganisaatioiden T&K-toiminnan yhteistyön edellytyksiä ja kannustimia.

Valiokunnan lausunto SiVL 14/2025 vp

Valiokunnan mielestä on erinomaista, että T&K-rahoituksesta kohdennetaan vuodesta 2026 alkaen pysyvää rahoitusta korkeakouluille: T&K-rahoituksen kasvaessa on varmistettava myös riittävä osaajien määrä ja korkeakoulujen riittävä perusrahoitus. Osaaminen on hyvä sisällyttää T&K-toiminnan kokonaisuuden kehittämiseen. Valiokunta asiantuntijalausuntoon yhtyen toteaa, että T&K-rahoituslain mukaisen julkisen T&K-rahoituksen lisäksi panostuksia on ja tulee jatkossakin olla käytettävissä T&K-rahoitusta täydentäviin innovaatiotoimiin. Parlamentaarisisissa TKI-työryhmissä linjattiin, että innovaatorahoitus jätetään T&K-rahoituslain ulkopuolelle, koska yritystukien kokonaisuus Suomessa on laaja.

Valiokunta pitää tärkeänä, että parlamentaarinen TKI-seurantaryhmä osallistetaan tiiviisti T&K-rahoituksen kokonaisuutta koskevien säädösmuutosten valmisteluun.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Sivistysvaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 6.11.2025

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Tuula Haatainen sd
varapuheenjohtaja Ari Koponen ps
jäsen Maaret Castrén kok
jäsen Eeva-Johanna Eloranta sd (osittain)
jäsen Pia Hiltunen sd
jäsen Inka Hopsu vihr
jäsen Laura Huhtasaari ps
jäsen Hanna Kosonen kesk
jäsen Milla Lahdenperä kok
jäsen Mia Laiho kok
jäsen Sara Seppänen ps
jäsen Markku Siponen kesk
jäsen Oskari Valtola kok
varajäsen Ritva Elomaa ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Lahtinen